

KATE RAWORTH: “NIEUW ECONOMISCH VERHAAL.”

Ze is een rijzende ster onder economen: **Kate Raworth**. Met haar bestseller *Donut Economie: in zeven stappen naar een economie voor de 21ste eeuw* werpt de Oxford-onderzoeker een radicaal nieuwe blik op starre dogma's. Weg met onze verslaving aan economische groei, de blinde vlek voor het welzijn van mens en natuur en het heilige geloof in een efficiënte markt. "We hebben een economie gecreëerd die altijd dient te groeien, ongeacht of ze ons gedijt of niet, maar we hebben een economie nodig die ons doet gedijen, ongeacht of er sprake is van groei of niet."

De donut als metafoor voor een nieuwe economie

TEKST **IVO VALKENBURG**

De *Financial Times* noemt haar boek "een bewonderenswaardige poging om ons economisch denken te verbreden". De Britse krant The Guardian roept Raworth uit tot de nieuwe Keynes. Het Algemeen Dagblad wordt er evenwel "misselijk en verdrietig van" en benoemt haar boek als "het intellectueel armoedigste en meest ergerniswekkende economieboek van 2017." Daarentegen beschrijft Robert Went, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Kate Raworth als "een vrouwelijke econoom die een toegankelijk en breed boek schrijft over de toekomst van onze economie, daar volle zalen mee trekt en hoog mee scoort op eindejaarslijstjes - dat gebeurt niet elk jaar! Kate Raworth haalt in haar boek veel overhoop, verbreedt je blikveld en zet je aan het denken", aldus Went.

Het was kortom de hoogste tijd voor het *New Financial Magazine* om Kate Raworth uit te nodigen voor een persoonlijk gesprek. Enig geduld om tot die afspraak te komen was daarvoor zeker nodig. Raworth is drukker dan ooit tevoren. Zojuist teruggekeerd als spreker tijdens het World Economic Forum in Davos, doet de kans zich voor om een uur met haar van gedachten te wisselen.

VISUELE FRAMING

"Wat als we in de economie nu eens niet begonnen met de gevestigde theorieën, maar met lange termijndoelen voor mens, natuur en samenleving en van daaruit op zoek gingen naar het economische denken dat ons in staat zou stellen die doelen te verwezenlijken?", aldus Raworth. Belangrijkste opdracht voor de 21ste eeuw is het creëren van nieuwe economieën die het welzijn van alle levende wezens op deze planeet dient. "Dit begint met de erkenning dat elke economie – van lokaal tot mondiaal – is ingebed in de samenleving en in de natuur. Hoe ziet zo'n nieuwe economie er dan uit? De eerste stap is heel eenvoudig. Pak een potlood en begin te tekenen. "Door de kracht van woorden te combineren met een kernachtig, omvattend en begrijpelijk beeld, gunnen we ons de kans om een nieuw economisch verhaal te schrijven – het verhaal dat we zo wanhopig hard nodig hebben voor een veilige en rechtvaardige 21e eeuw."

"GROTE HONGER NAAR EEN NIEUWE INVULLING VAN HET BEGRIP ECONOMIE"

DE DONUT

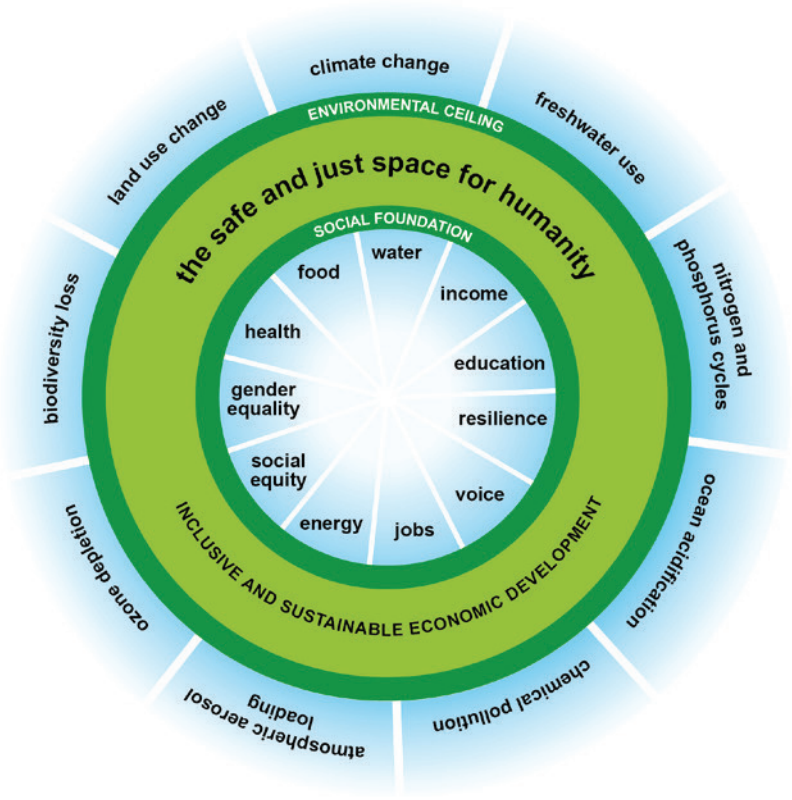
"Zelf tekende ik een donut. Ik probeerde mijn doelstellingen in een tekening te vatten en hoe belachelijk het ook klinkt, het resultaat leek op een donut – ja, zo'n Amerikaanse donut, met een gat in het midden. Binnen de binnenste cirkel – het sociale fundament – bevindt zich menselijke ellende zoals honger en analfabetisme. Buiten de buitenste ring – het ecologische plafond – bevindt zich

de aantasting van de planeet, door bijvoorbeeld klimaatverandering en afnemende biodiversiteit. Tussen deze twee cirkels in bevindt zich de donut, de ruimte waarin we, binnen de mogelijkheden van de planeet, kunnen voorzien in de behoeften van iedereen. Als het in de 21e eeuw ons doel is om binnen de donut te komen, welke economische mentaliteit biedt ons dan de grootste kans om dat te bereiken?"

"Het is niet moeilijk om te denken dat het glas van de mensheid halfleeg is. Volg elke dag het nieuws en een maatschappelijke, ecologische, economische en politieke ineenstorting voelt reëel aan. Wanneer je je laat meeslepen door deze angsten, kun je al snel kiezen voor een ondergangs- en overlevingseconomie, die net als alle krachtige 'frames' ertoe kan bijdragen dat dit een voorspelling wordt die vanuit angstige verbeelding ook werkelijkheid wordt. Er zijn echter ook genoeg mensen die nog wel het alternatief zien en die van plan zijn dat te verwezenlijken. Ik reken mezelf hiertoe."

"De essentie van de donut is een sociaal fundament van welzijn waar niemand onder mag zakken en een ecologisch plafond dat wordt gevormd door de maximale druk op de planeet en dat dus niet mag worden doorbroken. Tussen deze twee cirkels bevindt zich een veilige en rechtvaardige ruimte voor iedereen."

"De binnenring van de donut – het sociale fundament – wordt gevormd door de primaire levensbehoeften waaraan niemand op aarde gebrek zou mogen hebben. Tot deze twaalf basisbehoeften behoren onder meer: voldoende voedsel; drinkwater en behoorlijke sanitaire voorzieningen; toegang tot energie en de mogelijkheid om hygiënisch te kunnen koken; toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, fatsoenlijke huisvesting; een minimuminkomen en behoorlijk werk; en toegang tot informatienetwerken en sociale ondersteuning. Bovendien moet bij het verwezenlijken van deze zaken voldaan worden aan eisen als seksegelijkheid, gelijke sociale kansen, democratische inspraak, vrede en gerechtigheid."

"De buitenring van de donut – het ecologisch plafond – gaat over het behoud en bescherming van de aarde. In 2009 boog een internationale groep van wetenschappers die zich bezighouden met de aardsysteemkunde over de vraag wat is er nodig is om de gunstige omstandigheden in stand te houden: het stabiele klimaat, voldoende drinkwater, grote biodiversiteit en gezonde oceanen. Men onderscheidde negen kritieke processen – zoals het klimaatsysteem en de zoetwatercyclus – die er samen voor zorgen dat de aarde de omstandigheden van het Holoceen kan continueren."

"BOUWEN AAN EEN FINANCIËLE SECTOR DIE HET LEVEN DIENT IS WELLICHT DE GROOTSTE ZEGENING DIE JE MENS EN NATUUR KUNT GEVEN"

DRIJFVEREN

Op de vraag waar haar passie vandaan komt, valt de vlot bespraakte econoom plotseling even stil. "Ik weet het niet, ik weet het echt niet. Het is me niet met de paplepel ingegoten door mijn vader en moeder. Ze leefden een traditioneel economisch leven voor waarin ik een gelukkige jeugd heb ervaren. Mijn vader had als zakenman weinig of niets met het gedachtegoed waarvoor ik sta. Inmiddels is hij wel een fan van me, dat doet me goed. Wel herinner ik me dat ik als veertienjarig meisje uit een nette buurt iets buiten Londen diep werd geraakt bij het zien van een dakloze man op straat. Ik begreep het niet en was er ook een beetje bang van. Hoe was zoiets mogelijk? Waarom moest iemand op straat leven? Ik brak door m'n angst heen en wierp hem een warm broodje toe wat ik speciaal voor hem had gekocht. Ik durfde het hem niet te overhandigen, dat vond ik te eng. Vanaf m'n

tienerjaren kreeg ik oog voor het menselijk welzijn en voor de natuur. In de rivier in mijn buurt werd veel afval gegooid. Dat raakte me diep. Ik wilde dat graag anders zien en organiseerde met kinderen uit de buurt een grote opruimactie. Ja, mens en natuur, hadden al snel mijn belangstelling, maar waarom... ik weet het echt niet."

SOCIALE RECHTVAARDIGHEID EN MILIEU

Als tiener groeide Raworth op in de jaren tachtig. "We hoorden over gaten in de ozonlaag, zagen beelden van de hongersnood in Ethiopië, volgden de Exxon-olieramp. Tegen de tijd dat ik naar de universiteit ging, wilde ik de wereld veranderen, helpen om de samenleving te verbeteren. Daarom ben ik economie gaan studeren. Ik zag economie als de moedertaal van politici en het bedrijfsleven. Die taal wilde ik leren. Als ik die taal zou kunnen spreken, zou ik goed toegerust zijn om te werken aan vernieuwing van de samenleving. Maar ik kwam er snel achter dat de economische taal in de syllabi van universiteiten het welzijn van mens en natuur opzijschoven. Sociale rechtvaardigheid en milieu kregen weinig of geen aandacht. Je moet daar speciale vakken voor volgen. Gek, want mens en natuur zouden toch het centrale uitgangspunt van alle lessen economie moeten zijn? Ik merkte dat het bijna gênant werd om mezelf voor te stellen als student economie. Wie zou er zich immers nog econoom durven noemen? Ik heb m'n boeken uit het raam gegooid en ben daarna de echte wereld ingetrokken. Ik werkte voor de Verenigde Naties, voerde campagne bij Oxfam en werd moeder van een tweeling. Het leven zelf heeft me het meeste over economie geleerd."

WE ZIJN ALLEMAAL ECONOOM

"We zijn allemaal econoom. Elk mens kan vanuit zijn of haar eigen passie een bijdrage leveren aan de vernieuwing van de economie. De oude Grieken spraken over economie als 'het management van het huishouden'. In de economie van vandaag staat dat huishouden, het welzijn van mens en planeet, allesbehalve centraal. Het wordt tijd dat mens en natuur integraal onderdeel worden in onze kijk op wat economie is. Ik heb het idee dat onze generatie de eerste is die werkelijk begrijpt welke schade we ons planetaire huishouden hebben berokkend en vermoedelijk zijn wij de laatste generatie die de kans heeft hier verandering in aan te brengen. We weten heel goed dat we als internationale gemeenschap beschikken over de technologie, de kennis en de financiële middelen om een einde te maken aan alle vormen van extreme armoede wanneer we er collectief voor zouden kiezen om dit te doen. Er is een grote honger in de wereld naar een nieuwe invulling van het begrip economie."

VERNIEUWING ONDERWIJS

Als eerste stap in het bewustwordingsproces ziet Raworth de vernieuwing van het onderwijs in economie. "Ik droom ervan dat als mijn kinderen van negen jaar straks economielessen krijgen dat dit vanuit een brede, holistische mindset zal gebeuren. Wat we op scholen leren, vormt de geest van de volgende generatie beleidsmakers. Ik voel me nauw betrokken bij een actieve beweging van meer dan 65 studentenverenigingen in meer dan dertig landen die ervan overtuigd zijn dat de tijd is aangebroken om het onderwijssysteem volledig te herzien. Ze zijn ontevreden over de dramatische vernauwing van het curriculum dat zich de afgelopen twee decennia heeft plaatsgevonden. Dat gebrek aan intellectuele diversiteit maakt onderwijs en onderzoek allesbehalve krachtig. Het limiteert de mogelijkheden om de uitdagingen van de 21ste eeuw vanuit een groter geheel aan te gaan. Of het nu gaat om financiële stabiliteit, voedselvoorziening of klimaatverandering. De echte wereld mag weer in de klas worden teruggebracht, evenals het debat, de dialoog, pluralisme, diversiteit in theorieën en methoden. Een dergelijke verandering zal het vak en daarmee mens en samenleving vernieuwen. Er komt dan ruimte voor het ontdekken, zien en bespreken van oplossingen voor de grootste uitdagingen van deze eeuw."

ZEVEN BOUWSTENEN

In haar boek benoemt Raworth zeven bouwstenen voor de ontwikkeling van een nieuwe economie.

De mythen van de financiële sector

"Het traditionele verhaal van de financiële markten bestaat uit drie taaie mythen: dat commerciële banken niets anders doen dan het spaargeld van mensen omzetten in investeringen; dat financiële handel de fluctuaties van de economie opvangt en stabiliseert; en dat zodoende de financiële sector een waardevolle dienst verleent aan de productieve economie. Door de financiële crisis van 2008 zijn alle drie mythen overduidelijk doorgeprikt. Banken doen veel meer dan simpelweg spaargeld uitlenen; in de vorm van kredieten creëren ze op magische wijze geld. De financiële sector bevordert niet de stabiliteit, maar zorgt onvermijdelijk voor voortdurende verandering. En in plaats van waardevolle diensten aan de productieve economie te leveren, maakt zij inmiddels zelf de dienst uit."

"Het wordt tijd om dit op zijn kop gezette scenario weer recht te zetten en de financiële sector zo te reorganiseren dat die weer ten dienste komt te staan van de economie en de maatschappij. Dat nodigt ook uit om na te denken over de wijze waarop geld door commerciële banken uit het niets gecreëerd kan worden en wat ervoor nodig is om een rentevrije economie te realiseren. Bouwen aan een financiële sector die het leven dient is wellicht de grootste zegening die je mens en natuur kunt geven."

Eén: verander de doelstelling. Meer dan zeventig jaar lang is de economische wetenschap gefixeerd geweest op het bruto binnenlands product (bbp) als belangrijkste indicator van vooruitgang. Die fixatie is gebruikt als rechtvaardiging van de extreme ongelijkheid in inkomen en vermogen en van een ongekende aantasting van het milieu. De 21e eeuw heeft een veel bredere doelstelling nodig: het voorzien in de mensenrechten van ieder mens, binnen de mogelijkheden van onze planeet.

Twee: kijk naar het grote plaatje. De mainstream economische wetenschap typeert de hele economie met slechts één, extreem beperkt beeld: het kringloopdiagram. Het is tijd om de economie opnieuw te ontwerpen, om haar in te bedden in de maatschappij en de natuur. Deze nieuwe karakterisering vraagt om nieuwe verhalen – over de macht van de markt, de staat als partner, de centrale rol van het huishouden en de creativiteit van de gemeenschap.

Drie: stimuleer de menselijke natuur. De rationele homo economicus staat centraal in het economische denken van de 20ste eeuw: hij heeft ons verteld dat we ons eigenbelang vooropstellen, berekenend zijn, onveranderlijke voorkeuren hebben en de natuur beheersen. De menselijke natuur is echter veel rijker dan dit beeld: we zijn sociaal, met elkaar verbonden, benaderbaar, onze waarden zijn veranderlijk, en we zijn afhankelijk van de planeet.

Vier: snap de systemen. Het iconische snijpunt van de aanbod- en vraagcurven van de markt is de eerste tekening waarmee elke economiestudent geconfronteerd wordt, maar deze komt voort uit misplaatste 19e-eeuwse metaforen met betrekking tot mechanische evenwichtstoestanden. Een veel slimmer beginpunt om de dynamiek van de economie te begrijpen, is de systeemtheorie, samengevat in een stel eenvoudige feedback loops of terugkoppelingslussen.

"HET WORDT TIJD DAT MENS EN NATUUR INTEGRAAL ONDERDEEL WORDEN IN ONZE KIJK OP WAT ECONOMIE IS"

Vijf: richt je op herverdeling. In de 20e eeuw was er één eenvoudige kromme – de Kuznetscurve – die fluisterend een krachtige boodschap over ongelijkheid uitdroeg: het moet eerst erger worden, wil het beter worden en de economische groei zal er (uiteindelijk) weer voor zorgen dat het goed komt. Ongelijkheid is echter een ontwerpfout. Een nieuwe economie kan beter worden verbeeld als een netwerk van stromen waarin alles en iedereen met elkaar is verbonden.

Zes: creëer om te regenereren. Het economisch denken heeft een 'schoon' milieu lange tijd afgeschilderd als een luxeartikel, iets dat alleen de rijken zich kunnen veroorloven. Economische groei zou het probleem uiteindelijk oplossen. Een dergelijke wetmatigheid bestaat echter helemaal niet. Deze eeuw heeft behoefte aan een circulaire – in plaats van een lineaire – economie die onderdeel is van de gezonde levenscycli van de aarde.

Zeven: wees agnost als het om groei gaat. In het economisch denken is er één diagram dat zo gevaarlijk is dat het nooit daadwerkelijk getekend wordt: de ontwikkeling van de groei van het bbp op de lange termijn. De mainstream economische wetenschap beschouwt eindeloze economische groei als een noodzaak, maar in de natuur is er niets dat eeuwig groeit. Wat we nodig hebben zijn economieën die ervoor zorgen dat wij gedijen, ongeacht of die groeien of niet. ■

Website: www.kateraworth.com
Twitter: @KateRaworth

